અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

કે.એસ. ભોઈર

વિ.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય

૧૨ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૧

[ન્યાયમૂર્તિઓ વી.એન. ખરે અને બી.એન. અગ્રવાલ]

ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ :

કલમો ૧૦–એ અને ૩૩.

અસાધારણ પરિસ્થિતિને કારણે મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો—કલમ ૧૦એ અને તે અધિનિયમ હેઠળ ઘડવામાં આવેલ રેગ્યુલેશનના પાલનમાં યોજના રજૂ કરવી ફરજિયાત—રજૂ ન કરવી—તેની અસર—ઠેરવવામાં આવ્યું કે, કેન્દ્ર સરકારને આવી કોઈ યોજના રજૂ કરવામાં

આવી ન હોવાથી અને મેડિકલ કાઉન્સિલને સુવિધાઓ/જરૂરિયાતોની પર્યાપ્તતા ચકાસવાની કોઇ તક મળી ન હોવાથી, વધારાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકાર ન્યાયોચિત હતી.

ભારતનું બંધારણ :

અનુચ્છેદ ૨૨૬—તે હેઠળની સત્તાઓ—આપવામાં આવેલી સત્તા સત્તામંડળો કાયદા અનુસાર કાર્ય કરે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે કાયદાના શાસનનો અમલ કરાવવા માટેની છે—સત્તામંડળને કાનૂની જોગવાઇઓની વિરુદ્ધ કાર્ય કરવા માટે નિર્દેશો જારી કરી શકાય નહીં.

એમબીબીએસ, બીડીએસ, બીએએમએસ વગેરેમાં પ્રવેશ માટે મહારાષ્ટ્ર હેલ્થ સાયન્સીસ કોમન એન્ટ્રન્સ ટેસ્ટ લેવામાં આવી હતી. પરીક્ષામાં ગેરરીતિઓ અટકાવવા માટે, પ્રશ્નપત્રો ચાર આવૃત્તિઓ (વર્ઝન) માં તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. સદર પરીક્ષાના પરિણામના આધારે, મેરિટ મુજબ વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો. કેટલાક ઉમેદવારોને શંકા ગઇ હતી કે ચાર આવૃત્તિઓ પૈકીની એક આવૃત્તિમાં જીવવિજ્ઞાન (બાયોલોજી) ના પેપરના મૂલ્યાંકનમાં ભૂલ હતી અને તેમણે સદર પરીક્ષાના જીવવિજ્ઞાનના પેપરના પુનઃમૂલ્યાંકન માટે અરજ કરતી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રીટ પિટિશન દાખલ કરી હતી. પરીક્ષકો દ્વારા ફરીથી ચકાસણી કરાવતાં રાજ્ય સરકારને જણાયું હતું કે તે આવૃત્તિની મોડેલ કી ઉત્તરવહીઓમાં ભૂલો/ક્ષતિઓ હતી. સામાવાળાએ તે આવૃત્તિની તમામ ઉત્તરવહીઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરાવ્યું હતું

અને સુધારેલી મેરિટ યાદી તૈયાર કરી હતી. સુધારેલી યાદીનું પરિણામ એ આવ્યું હતું કે સદર આવૃત્તિના અમુક સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ, કે જેમને ખોટા મૂલ્યાંકનના અભાવે પ્રથમ તબક્કે જ પ્રવેશ મળવો જોઈતો હતો, તેઓ વિવિધ કોલેજોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂકેલા વિદ્યાર્થીઓને વિસ્થાપિત કરવાના હતા. આવી અસાધારણ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે, રાજ્ય સરકારે મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં એમબીબીએસ અને બીડીએસ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ બેઠકોમાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને પત્ર લખ્યો હતો, પરંતુ ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૧૦એ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા રેગ્યુલેશન્સનું પાલન ન કરવા બદલ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા તેનો ઈન્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે રીટ પિટિશનો મંજૂર કરતી વખતે, સુધારેલી મેરિટ યાદી દ્વારા વિસ્થાપિત થયેલા તે વિદ્યાર્થીઓને સમાવવા માટે કેટલાક નિર્દેશો જારી કર્યા હતા.

આ અપીલોમાં અપીલકર્તાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અસાધારણ પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ હોવાના કારણે, એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવો એ કેન્દ્ર સરકારની ફરજ હતી; કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦–એ ની પ્રક્રિયા માત્ર એવી પરિસ્થિતિમાં જ લાગુ પડશે જ્યાં મેડિકલ કોલેજો નિયમિત અને કાયમી પ્રવેશ ક્ષમતા માટે અરજી કરે છે; કે પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે પરવાનગી આપવાનો ઈન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકારે ગેરકાયદેસર રીતે કાર્ય કર્યું હતું; કે હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલી અસાધારણ પરિસ્થિતિને

ધ્યાનમાં લેતાં હાઇકોર્ટે એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને નિર્દેશો જારી કરવા જોઇતા હતા.

કેન્દ્ર સરકાર અને મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકાર સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત હતી.

અપીલો રદ કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું : ૧.૧. રેગ્યુલેશન્સ સાથે વંચાતા ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટની કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓનું વાંચન દર્શાવે છે કે કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પોતાની પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા ઇચ્છુક સંસ્થા અથવા સંચાલક મંડળ તરફથી કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૭) ની જોગવાઇઓ અને રેગ્યુલેશન હેઠળ વિચારવામાં આવેલ જરૂરિયાતનું પાલન કરતી યોજના રજૂ કરવી ફરજિયાત છે. જો કલમ ૧૦(એ)(૭) હેઠળ અથવા રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ જરૂરી હોય તેવી કોઇ પણ માળખાગત (ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) સુવિધાઓ ગેરહાજર હોય, તો મેડિકલ કોલેજમાં કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરવાનું કેન્દ્ર સરકાર માટે ખુલ્લું છે. આ જરૂરિયાતોના પાલનનો હેતુ શિક્ષણના ઉચ્ચ ધોરણોની જાળવણી સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. [૬૦૦–એફ–એચ]

૧.૨. વધુમાં, કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૧) એ પોતે જ એક મૂળભૂત જોગવાઇ છે અને તે આડકતરા અપવાદ ખંડ (નોન–ઓબ્સ્ટેન્ટે ક્લોઝ) થી શરૂ

થાય છે. તેનો અર્થ એ છે કે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયાની ભલામણ અનુસાર કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ પરવાનગી મેળવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો કરવાની બાબતમાં પ્રતિબંધ છે. [૬૦૨–સી]

મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય, **[૧૯૯૮] ૬ એસ.સી.સી. ૧૩૧;** ડો. પ્રીતિ શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય વગેરે વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વગેરે, **[૧૯૯૯] ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૦,** પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. પ્રસ્તુત કિસ્સામાં, રાજ્ય સરકારે મેડિકલ કોલેજો તમામ સુવિધાઓ ધરાવે છે તેવી પૂર્વધારણા પર વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો માંગ્યો હતો. આ પૂરતું ન હતું. જરૂરી એ હતું કે પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે ઈચ્છુક મેડિકલ કોલેજોએ સદર અધિનિયમ અને રેગ્યુલેશન્સ અનુસાર કેન્દ્ર સરકારને યોજના રજૂ કરવી જોઈતી હતી. કેન્દ્ર સરકારને આવી કોઈ યોજના રજૂ કરવામાં આવી ન હતી અને મેડિકલ કાઉન્સિલને સુવિધાઓ અને અન્ય જરૂરિયાતોની પર્યાપ્તતા ચકાસવાનો કોઈ પ્રસંગ મળ્યો ન હતો. સદર અધિનિયમ હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન ન થયું હોવાથી, મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટેની પરવાનગી આપવાનો ઈન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકાર ન્યાયોચિત હતી. [૬૦૧–ઈ–એફ]

૩. એ વાત નિઃશંકપણે સાચી છે કે મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ કે જેઓ કોલેજોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂક્યા હતા અને પ્રવેશ લેવામાં ઘણો ખર્ચ કરી ચૂક્યા હતા તેઓ સુધારેલી મેરિટ યાદી જારી થવાથી વિસ્થાપિત થવાના હતા. આવી પરિસ્થિતિમાં આવા વિદ્યાર્થીઓની દુર્દશા પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દાખવી શકાય. જોકે, જ્યાં કાયદાના શાસનનો અમલ કરાવવાનો જરૂરી હોય ત્યાં કરુણા અને સહાનુભૂતિની કોઇ ભૂમિકા હોતી નથી. હાઇકોર્ટે પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને કોઇ પણ નિર્દેશો જારી કરવાનો યોગ્ય રીતે જ ઇન્કાર કર્યો છે; અન્યથા તે કાનૂની જોગવાઇઓની તદ્દન વિરુદ્ધ હોત અને કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓમાં સુધારો કરવા સમાન ગણાત. હાઇકોર્ટ માટે સદર અધિનિયમ હેઠળના સત્તામંડળને કાનૂની જોગવાઇઓની વિરુદ્ધ કાર્ય કરવાનો નિર્દેશ આપવો અનુજ્ઞેય નથી. અનુચ્છેદ ૨૨૬ ની રૂએ હાઇકોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા કાયદાના શાસનનો અમલ કરાવવાની અને રાજ્ય તથા અન્ય કાનૂની સત્તામંડળો કાયદા અનુસાર કાર્ય કરે તે સુનિશ્ચિત કરવાની છે. [૬૦૪–બી–એફ]

એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ સોસાયટી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર, [૧૯૮૬] **૨ એસ.સી.સી. ૬૬૭** અને પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિ. રેણુકા સિંઘ અને અન્ય, [૧૯૯૪] **૧ એસ.સી.સી. ૧૭૫,** પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન : સિવિલ અપીલ નં. ૮૪૮૫/૨૦૦૧.

ડબ્લ્યુ.પી. નં. ૧૬૫૮/૨૦૦૧ માં બોમ્બે હાઇકોર્ટના તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૦૧ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

સાથે

સી.એ. નં. ૮૪૮૬–૮૪૮૮/૨૦૦૧.

હાજર રહેલા પક્ષકારો તરફે હરીશ એન. સાલ્વે, સોલિસિટર જનરલ, ટી.આર. અંધ્યારુજીના, વી.એ. બોબડે, વી.એન. ગણપુલે, એસ. ગણેશ, સુશ્રી ઇન્દુ મલ્હોત્રા, હરીશ દેસાઇ, રાજ શેખર રાવ, સુશ્રી શૈલ ત્રેહાન, વિજય કુમાર, સુશ્રી સંગીતા કુમાર, યુ.યુ. લલિત, કુંભકોણે, એસ.વી. દેશપાંડે, મહેશ અગ્રવાલ, ઋષિ અગ્રવાલ, આલોક અગ્રવાલ, ઇ.સી. અગ્રવાલા, મનિન્દર સિંઘ, સુશ્રી પ્રતિભા એમ. સિંઘ, સુશ્રી કવિતા વાડિયા, સુશ્રી સુનિતા શર્મા, ડી.એસ. મહરા, સુશ્રી કામિની જયસ્વાલ, સુશ્રી શોમિલા બક્ષી, સુશ્રી ઐશ્વર્યા રાવ, એ.પી. કોટલે, એમ.ડી. સામેલ, રાજન નારાયણ, સાજન નારાયણ, એસ.એમ. જાધવ, (હિમિન્દર લાલ અને આર.એસ. લંબત, (એનપી)).

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ વી.એન. ખરે દ્વારા આપવામાં આવેલ.

પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

અપીલોના આ સમૂહમાંથી અમારા નિર્ણયો માટે નીચેના બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે :

(૧) શું અસાધારણ પરિસ્થિતિ ઊભી થઇ હોવાના કારણે, મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની અંદર આવેલી વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં ચાલતા તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવાની રાજ્ય સરકારની વિનંતીને ફગાવી દેવામાં કેન્દ્ર સરકાર ન્યાયોચિત હતી કે કેમ.

(૨) શું કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, હાઇકોર્ટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં વિવિધ મેડિકલ કોલેજો (સરકાર સંચાલિત તેમજ ખાનગી સંચાલક મંડળ સંચાલિત કોલેજો) દ્વારા ચલાવવામાં આવતા તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને નિર્દેશો જારી કરવા જોઇતા હતા કે કેમ.

ઉપરોક્ત પ્રશ્નો હવે પછી જણાવેલ હકીકતો અને સંજોગોના સંદર્ભમાં ઉપસ્થિત થયા છે. તારીખ ૨૯.૦૪.૨૦૦૧ ના રોજ, તબીબી (એમબીબીએસ), દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ), આયુર્વેદ (બીએએમએસ), હોમિયોપેથી (બીએચએમએસ), યુનાની મેડિસિન (એમયુએમએસ), ફિઝિયોથેરાપી (બીપીટીએચ), ઓક્યુપેશનલ થેરાપી, ઓડિયો એન્ડ સ્પીચ થેરાપી (બીએએસએલપી) અને પ્રોસ્થેટિક્સ એન્ડ ઓર્થોટિક્સ (બીપી એન્ડ ઓ) જેવા આરોગ્ય વિજ્ઞાનના અભ્યાસક્રમો માટે મહારાષ્ટ્ર હેલ્થ સાયન્સીસ કોમન

એન્ટ્રન્સ ટેસ્ટ (જે હવે પછી એમએચ–સીઇટી ૨૦૦૧ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) લેવામાં આવી હતી. સદર પરીક્ષામાં સમગ્ર મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાંથી આશરે ૬૭,૫૬૩ વિદ્યાર્થીઓ હાજર રહ્યા હતા. કોઇ પણ ગેરરીતિને કોઇ અવકાશ ન રહે તે જોવાના ઉદ્દેશથી, પ્રશ્નપત્રો ચાર આવૃત્તિઓ (વર્ઝન) માં તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને આવૃત્તિ ૧૧, ૨૨, ૩૩ અને ૪૪ તરીકે અંકિત કરવામાં આવ્યા હતા. તમામ આવૃત્તિઓમાં પ્રશ્નો સમાન હતા. પરંતુ તેમના ક્રમમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, પરીક્ષા આપી રહેલા વિદ્યાર્થીઓને એક પછી એક જુદી જુદી આવૃત્તિઓના પ્રશ્નપત્રો એટલે કે આવૃત્તિ ૧૧, ૨૨, ૩૩ અને ૪૪ અને ત્યારબાદ આવૃત્તિ ૧૧, ૨૨, ૩૩ અને ૪૪ અને એ જ રીતે આપવામાં આવ્યા હતા, જેનાથી નકલ કરવી અથવા ગેરરીતિનો ઉપયોગ કરવો ખૂબ જ મુશ્કેલ બની રહેત. સદર પરીક્ષાનું પરિણામ તારીખ ૧૭.૦૫.૨૦૦૧ ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. સદર પરીક્ષાના પરિણામના આધારે વિવિધ કોલેજોમાં પ્રવેશના હેતુઓ માટે એક મેરિટ યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. જેઓ મેરિટમાં આગળ હતા તેમને તેમની પસંદગીની કોલેજોમાં પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને ફ્રી બેઠકો સામે સમાવવામાં આવ્યા હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિવિધ અભ્યાસક્રમો અને વિદ્યાશાખાઓમાં ફ્રી બેઠક અને પેમેન્ટ બેઠક સામેના પ્રવેશો મેરિટ યાદી અનુસાર કરવામાં આવ્યા હતા. સદર મેરિટ યાદીના આધારે પસંદ થયેલા ઘણા વિદ્યાર્થીઓએ વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ લીધો હતો અને ખાસ કરીને તબીબી અને દંત ચિકિત્સા માટેની બેઠકો ભરાઇ ગઇ હતી. પરિણામ જાહેર થયા બાદ, હાઇકોર્ટ સમક્ષની રીટ પિટિશન નં. ૧૬૫૮/૨૦૦૦ ના રીટ

અરજદારોને જણાયું હતું કે તેઓએ ઉત્તર આપેલા જીવવિજ્ઞાનના પેપરમાં તેમને પોતાની અપેક્ષા કરતાં ઓછા ગુણ મળ્યા છે. હાઇકોર્ટ સમક્ષના રીટ અરજદારોને શંકા ગઇ હતી કે એમએચ–સીઇટી ૨૦૦૧ માં જીવવિજ્ઞાનના પેપરના મૂલ્યાંકનમાં દેખીતી રીતે જ કોઇ ભૂલ થઇ હતી. મુંબઇથી મુદ્રિત અને પ્રકાશિત થતાં કેટલાક સમાચારપત્રોએ પણ એવા અહેવાલ આપ્યા હતા કે આવૃત્તિ ૩૩ માં ઉત્તરવહી માટેની માસ્ટર કોપીમાં કોમ્પ્યુટરાઇઝેશનની પ્રક્રિયામાં કેટલીક ભૂલો થઇ છે. આવા સંજોગોમાં, રીટ અરજદારોએ સદર પરીક્ષાના જીવવિજ્ઞાનના પેપરના પુનઃમૂલ્યાંકન માટે અરજ કરતી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ પિટિશન દાખલ કરી હતી. રીટ પિટિશન દાખલ થયા બાદ, રાજ્ય સરકારે છ પરીક્ષકો મારફતે ઉત્તરવહીઓની ફરીથી ચકાસણી કરાવી હતી. પરીક્ષકોએ અહેવાલ આપ્યો હતો કે જીવવિજ્ઞાનના વિષયમાં આવૃત્તિ ૩૩ ની મોડેલ કી ઉત્તરવહીમાં ભૂલો/ક્ષતિઓ હતી. ઉપરોક્ત ભૂલ અને ક્ષતિને ધ્યાનમાં લેતાં, સામાવાળાઓએ આવૃત્તિ ૩૩ ની તમામ ઉત્તરવહીઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો. આવૃત્તિ ૩૩ ની ઉત્તરવહીઓના પુનઃમૂલ્યાંકન બાદ નિયામકશ્રીની કચેરીએ ફરીથી કરેલી ચકાસણીના પ્રકાશમાં વિદ્યાર્થીઓનો સાચો ક્રમ દર્શાવતી સુધારેલી મેરિટ યાદી તૈયાર કરી હતી અને અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂકેલા ઉમેદવારો સહિતના તમામ ઉમેદવારોના સંબંધમાં સમગ્ર પ્રવેશ પ્રક્રિયા નવેસરથી હાથ ધરી હતી. રાજ્ય સરકારના ઉપરોક્ત નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, હાઇકોર્ટ સમક્ષના રીટ અરજદારોએ રીટ પિટિશનમાં સુધારો કરાવ્યો હતો અને સામાવાળાઓને સુધારેલી મેરિટ યાદી પ્રકાશિત કરવા તથા તેનો અમલ

કરવા અને સુધારેલી મેરિટ યાદીમાં તેમના સંબંધિત સ્થાન અનુસાર તેમની પસંદગીની કોલેજોમાં તેમને પ્રવેશ આપવા માટે નિર્દેશો આપવાની માંગણી કરી હતી. સદર સુધારો મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

સુધારેલી મેરિટ યાદી તૈયાર કરવાના પરિણામો એ આવ્યા હતા કે આવૃત્તિ ૩૩ ના ઓછામાં ઓછા ૩૫૦ વિદ્યાર્થીઓ, કે જેમને પ્રથમ તબક્કે જ તબીબી અને દંત ચિકિત્સામાં પ્રવેશ મળવો જોઇતો હતો પરંતુ તેમની ઉત્તરવહીઓના ખોટા મૂલ્યાંકનના કારણે પ્રવેશ નકારવામાં આવ્યો હતો, તેઓ તબીબી અને દંત ચિકિત્સા તથા અન્ય અભ્યાસક્રમોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂકેલા વિદ્યાર્થીઓને વિસ્થાપિત કરવાના હતા. વિસ્થાપિત થયેલા વિદ્યાર્થીઓને નીચેના ક્રમે મોકલવાના હતા અને સુધારેલી મેરિટ યાદીમાં તેમના ક્રમ મુજબ વિવિધ અન્ય મેડિકલ કોલેજો અથવા અન્ય વિદ્યાશાખાઓમાં બેઠકો સામે સમાવવાના હતા. હકીકતમાં, પેપર સેટરો અને પરીક્ષકોના હાથે થયેલી ભૂલને કારણે એક અસાધારણ પરિસ્થિતિ ઊભી થઇ હતી. આવા સંજોગોમાં, આવી અસાધારણ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે, રાજ્ય સરકારે મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં એમબીબીએસ અને બીડીએસ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ બેઠકોમાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને પત્ર લખ્યો હતો, પરંતુ કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓ અને રેગ્યુલેશન્સનું પાલન ન થવાના કારણે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા તેનો ઇન્કાર કરવામાં આવ્યો હતો. બાબતના તે દ્રષ્ટિકોણથી, હાઇકોર્ટે, અસાધારણ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા દ્વારા રીટ પિટિશનો મંજૂર કરતી વખતે, પ્રથમ મેરિટ યાદીના આધારે વિવિધ

અભ્યાસક્રમોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂકેલા અને સુધારેલી મેરિટ યાદી દ્વારા વિસ્થાપિત થયેલા તે વિદ્યાર્થીઓને સમાવવા માટે કેટલાક નિર્દેશો જારી કર્યા હતા.

નારાજ થઇને, સુધારેલી મેરિટ યાદી તૈયાર થવાના કારણે વિસ્થાપિત થયેલા વિદ્યાર્થીઓ અને અન્યોએ આ અપીલો દાખલ કરી છે.

અપીલકર્તાઓ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી ટી.આર. અંધ્યારુજીનાએ વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના અમુક ફકરાઓનો સંદર્ભ લીધો હતો જેનો અમે થોડી વાર પછી ઉલ્લેખ કરીશું અને, સદર ફકરાઓના આધારે દલીલ કરી હતી કે અસાધારણ પરિસ્થિતિ ઊભી થઇ હોવાના કારણે, મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશોમાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવો એ કેન્દ્ર સરકારની ફરજ હતી. તેમની વધુમાં એવી દલીલ છે કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦–એ ની જોગવાઇઓ માત્ર એવી પરિસ્થિતિમાં જ લાગુ પડે છે જ્યાં મેડિકલ કોલેજો નિયમિત અને કાયમી પ્રવેશ ક્ષમતા માટે અરજી કરે છે. વિદ્વાન કાઉન્સેલના મતે, વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટેની જરૂરિયાતનું પાલન કરવા માટે કોઇ જોગવાઇ ન હોવાથી, કોઇ ઓક્ક્સ વર્ષમાં પોતાના કોઇ વાંક વિના સહન કરનાર વિદ્યાર્થીઓના હિતમાં, વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકારે ગેરકાયદેસર રીતે

કાર્ય કર્યું હતું. તેમણે એવી પણ દલીલ કરી હતી કે કોઇ પણ સંજોગોમાં, હાઇકોર્ટે, તેના દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા મુજબ અસાધારણ પરિસ્થિતિ ઊભી થઇ હોવાના કારણે, મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની વિવિધ કોલેજોમાં તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને નિર્દેશો જારી કરવા જોઇતા હતા.

કેન્દ્ર સરકાર અને મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સેલે દલીલ કરી હતી કે તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવાનો ઇન્કાર કરતી વખતે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લેવામાં આવેલો અભિપ્રાય સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત હતો અને કાયદા અનુસાર હતો. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તબીબી (એમબીબીએસ) અને દંત ચિકિત્સા (બીડીએસ) અભ્યાસક્રમોમાં એક વખતની પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા માટે કેન્દ્ર સરકારને *પરમાદેશ (મેન્ડેમસ) ની રીટ* જારી કરવાનો ઇન્કાર કરતી વખતે હાઇકોર્ટે કાયદાની મર્યાદામાં રહીને કાર્ય કર્યું હતું.

પ્રથમ પ્રશ્ન પર આવતાં, ઘણા લાંબા સમયથી, મેડિકલ કોલેજની સ્થાપના અને તેમાં તબીબી શિક્ષણ ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ (જે હવે પછી સદર અધિનિયમ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) અને ડેન્ટિસ્ટ એક્ટ, ૧૯૪૮ દ્વારા શાસિત છે. આવી જોગવાઇઓ હોવા છતાં, એવો અનુભવ થયો હતો કે મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓએ મેડિકલ કોલેજોમાં જરૂરી લઘુત્તમ

અને પ્રમાણસરનું માળખું (ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) એટલે કે તેમના માટે જરૂરી શિક્ષણ અને અન્ય સુવિધાઓ પૂરી પાડ્યા વિના જ મેડિકલ કોલેજોની સ્થાપના કરી હતી. પરિણામે એવું જણાયું હતું કે તબીબી શિક્ષણના ઉચ્ચ ધોરણની જાળવણીમાં તીવ્ર ઘટાડો થયો હતો. મેડિકલ કોલેજોના અનિયંત્રિત બિલાડીના ટોપની જેમ થતા વધારા પર રોક લગાવવા અને તબીબી શિક્ષણનું ઉચ્ચ ધોરણ જાળવી રાખવા માટે, સદર અધિનિયમમાં વધુ કડક જોગવાઇઓ લાવવાનું વિચારવામાં આવ્યું હતું. બાબતના ઉપરોક્ત દ્રષ્ટિકોણથી, વર્ષ ૧૯૯૩ માં, સુધારા અધિનિયમ ૩૧/૯૩ દ્વારા મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટમાં કલમો ૧૦એ, ૧૦બી અને ૧૦સી દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે જ રીતે, કલમો ૧૦એ, ૧૦બી અને ૧૦સી ની જોગવાઇઓ ડેન્ટિસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ માં પણ સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી હતી. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૧) એવી જોગવાઇ કરે છે કે સદર અધિનિયમની જોગવાઇઓ અનુસાર મેળવવામાં આવેલી કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ પરવાનગી સિવાય કોઇ પણ વ્યક્તિ મેડિકલ કોલેજની સ્થાપના કરશે નહીં અથવા કોઇ પણ મેડિકલ કોલેજ અભ્યાસ કે તાલીમનો નવો અથવા ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમ શરૂ કરશે નહીં અથવા અભ્યાસ કે તાલીમના કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પોતાની પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો કરશે નહીં. તેની પેટા–કલમ (૨) એવી જોગવાઇ કરે છે કે મેડિકલ કોલેજ શરૂ કરવા અથવા અનુસ્નાતક અભ્યાસ કે તાલીમના અભ્યાસક્રમ સહિતના અભ્યાસ કે તાલીમના કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પોતાની પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા ઇચ્છુક દરેક વ્યક્તિ અથવા મેડિકલ કોલેજ સદર અધિનિયમની જોગવાઇઓ અનુસાર તૈયાર કરવામાં

આવેલી યોજના કેન્દ્ર સરકારને રજૂ કરશે અને કેન્દ્ર સરકાર સદર યોજનાને મેડિકલ કાઉન્સિલને તેની ભલામણ માટે મોકલશે. કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૩) વધુમાં એવી જોગવાઇ કરે છે કે કાઉન્સિલને આવી યોજના મળ્યા બાદ, તે જરૂરી જણાય તેવી અન્ય વિગતો મેળવી શકશે અને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦–એ ની પેટા–કલમ (૭) માં ઉલ્લેખિત પરિબળોને ધ્યાનમાં રાખીને સદર યોજના પર વિચારણા કરશે અને પોતાની ભલામણો કેન્દ્ર સરકારને મોકલશે. કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૪) હેઠળ, કેન્દ્ર સરકારને, મેડિકલ કાઉન્સિલની ભલામણ મળ્યા બાદ યોજનાને મંજૂર અથવા નામંજૂર કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે. તે મેડિકલ કોલેજ શરૂ કરવા અથવા તેની પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા માટે પરવાનગી આપી શકે છે અથવા તેનો ઇન્કાર કરી શકે છે. જો એવું જણાય કે યોજના સદર અધિનિયમની જોગવાઇઓ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા રેગ્યુલેશન્સને સુસંગત નથી, તો તે અભ્યાસ કે તાલીમના કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા માટે પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરી શકે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૩ મેડિકલ કાઉન્સિલને સદર અધિનિયમના હેતુઓ પાર પાડવા માટે રેગ્યુલેશન્સ બનાવવાની સત્તા આપે છે. મેડિકલ કાઉન્સિલે, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ સાથે વંચાતી કલમ ૩૩ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, 'એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ ઓફ ન્યૂ મેડિકલ કોલેજીસ, ઓપનિંગ ઓફ હાયર કોર્સીસ ઓફ સ્ટડી એન્ડ ઇન્ક્રીઝ ઓફ એડમિશન કેપેસિટી ઇન મેડિકલ કોલેજીસ રેગ્યુલેશન, ૧૯૯૩' (જે હવે પછી 'સદર રેગ્યુલેશન્સ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) તરીકે ઓળખાતા રેગ્યુલેશન્સ ઘડ્યા છે.

સદર રેગ્યુલેશન અરજી કરવા માટે પણ પાલન કરવાના પાત્રતાના માપદંડો માટે જોગવાઇ કરે છે અને સદર રેગ્યુલેશન્સનો એક ભાગ જ્યારે કોઇ મેડિકલ કોલેજ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે અરજી કરે ત્યારે પાલન કરવાની જરૂરિયાતો સાથે સંબંધ ધરાવે છે. સદર રેગ્યુલેશન્સ સાથે વંચાતી કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓનું વાંચન દર્શાવે છે કે કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પોતાની પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા ઇચ્છુક સંસ્થા અથવા સંચાલક મંડળ તરફથી કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૭) ની જોગવાઇઓ અને સદર રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ વિચારવામાં આવેલ જરૂરિયાતોનું પાલન કરતી યોજના રજૂ કરવી ફરજિયાત છે. જો પેટા–કલમ (૭) હેઠળ અથવા સદર રેગ્યુલેશન્સ હેઠળ જરૂરી હોય તેવી કોઇ પણ માળખાગત (ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) સુવિધાઓ ગેરહાજર હોય, તો મેડિકલ કોલેજમાં કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરવાનું કેન્દ્ર સરકાર માટે ખુલ્લું છે. કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૭) અને સદર રેગ્યુલેશનમાં ઉલ્લેખિત જરૂરિયાતોના પાલનનો હેતુ શિક્ષણના સર્વોચ્ચ ધોરણની જાળવણી સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. *મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય*, [૧૯૯૮] ૬ એસ.સી.સી. ૧૩૧ અને *ડો. પ્રીતિ શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય વગેરે વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વગેરે*, [૧૯૯૯] ૭ એસ.સી.સી. ૧૨૦ માં, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૩ હેઠળ મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા રેગ્યુલેશન્સ ફરજિયાત છે. *મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય* (ઉપર મુજબ) માં, કાઉન્સિલ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી પ્રવેશ ક્ષમતા કરતાં વધારે

આપવામાં આવેલા પ્રવેશ અંગે કાર્યવાહી કરતી વખતે, આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

> *"..તબીબી વિદ્યાર્થીને સખત અભ્યાસની જરૂર હોય છે અને તે માત્ર ત્યારે જ થઇ શકે જો મેડિકલ કોલેજમાં યોગ્ય સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ હોય અને તેની સાથે જોડાયેલી હોસ્પિટલ સુસજ્જ હોવી જોઇએ અને શૈક્ષણિક ફેકલ્ટી તથા તબીબો એટલા સક્ષમ હોવા જોઇએ કે જ્યારે તબીબી વિદ્યાર્થી બહાર નીકળે, ત્યારે તે માનવીઓની સારવારના વિજ્ઞાનમાં નિપુણ હોય અને કોઇ પણ રીતે ઊણો ઉતરતો ન જણાય. દેશને એવા અર્ધ–તાલીમબદ્ધ (હાફ–બેક્ડ) તબીબી વ્યાવસાયિકો મેડિકલ કોલેજોમાંથી બહાર આવે તે જોઇતું નથી કે જ્યાં તેમની પાસે શિક્ષણની સંપૂર્ણ સુવિધાઓ ન હતી અને તેમના અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન તેઓ દર્દીઓ અને તેમની બીમારીઓના સંપર્કમાં આવ્યા ન હતા.."*

સદર અધિનિયમ અને સદર રેગ્યુલેશન્સ હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન ફરજિયાત હોવાથી, તેના પાલનના અભાવે, કોઇ પણ મેડિકલ કોલેજમાં કોઇ પણ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કોઇ પરવાનગી આપી શકાય નહીં. પ્રસ્તુત કિસ્સામાં, રાજ્ય સરકારે મેડિકલ કોલેજો તમામ સુવિધાઓ ધરાવે છે તેવી પૂર્વધારણા પર વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો માંગ્યો હતો. આ પૂરતું ન હતું. જરૂરી એ હતું કે પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે ઇચ્છુક મેડિકલ કોલેજોએ સદર

અધિનિયમ અને સદર રેગ્યુલેશન અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવેલી યોજના કેન્દ્ર સરકારને રજૂ કરવી જોઈતી હતી. કેન્દ્ર સરકારને આવી કોઇ યોજના રજૂ કરવામાં આવી ન હતી અને મેડિકલ કાઉન્સિલને સુવિધાઓ અને અન્ય જરૂરિયાતોની પર્યાપ્તતા ચકાસવાનો કોઇ પ્રસંગ મળ્યો ન હતો. સદર અધિનિયમ હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન ન થયું હોવાથી, મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટેની પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકાર ન્યાયોચિત હતી. તેથી, મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં આવેલી વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં તબીબી અને દંત ચિકિત્સામાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો કરવા માટે રાજ્ય સરકારને પરવાનગી આપવાનો જ્યારે કેન્દ્ર સરકારે ઇન્કાર કર્યો ત્યારે તેના હુકમમાં અમને કોઇ ત્રુટિ જણાતી નથી.

ત્યારબાદ અપીલકર્તાઓ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓ મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ માટેની પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારાની શક્યતા પર પ્રતિબંધ મૂકતી નથી અને, આમ, અસાધારણ પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં ૧૫૦ થી વધુની વધારાની બેઠકો ઊભી કરવા અથવા આવા એક વખતના વધારા માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવવી જોઈતી હતી અને આવી પરવાનગી આપવાનો કેન્દ્ર સરકાર તરફથી કરવામાં આવેલો ઇન્કાર ભૂલભરેલો હતો. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમો (૧) થી (૫) માત્ર પ્રક્રિયાત્મક હોવાથી, મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે ધ્યાનમાં લેવાના પરિબળો માટે જોગવાઇ કરતી કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ

(૭) એ પેટા–કલમો (૧) થી (૫) ની પ્રક્રિયાત્મક જોગવાઇઓ પર સવો પરી અસર ધરાવે છે અને, તેથી, મેડિકલ કોલેજોમાં તબીબી અને દંત ચિકિત્સા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારાની પરવાનગી આપવાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકારે ભૂલ કરી હતી. અમને આ રજૂઆતમાં કોઇ વજૂદ જણાતું નથી. કલમ ૧૦એ ની પેટા–કલમ (૧) એ પોતે જ એક મૂળભૂત જોગવાઇ છે અને તે "સદર અધિનિયમમાં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં..." એવા *આડકતરા અપવાદ ખંડ (નોન–ઓબ્સ્ટેન્ટે ક્લોઝ)* થી શરૂ થાય છે, તેનો અર્થ એ છે કે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાની ભલામણ અનુસાર કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ પરવાનગી મેળવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો કરવાની બાબતમાં પ્રતિબંધ છે. સુધારા અધિનિયમ પાછળના હેતુને આગળ ધપાવવા માટે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ ની સમગ્ર યોજનાને અન્ય પેટા–કલમો સાથે સુસંગત રીતે વાંચવી પડે. સદર હેતુ તબીબી શિક્ષણનું સર્વોચ્ચ ધોરણ હાંસલ કરવાનો છે. સદર ઉદ્દેશ માત્ર એ સુનિશ્ચિત કરીને જ હાંસલ કરી શકાય કે મેડિકલ કોલેજ તબીબી શિક્ષણ આપવા માટે જરૂરી માળખું (ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) ધરાવે છે. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, કલમો ૧૦એ, ૧૦બી અને ૧૦સી માં સુધારો કરવાનો હેતુ જરૂરી માળખા વિના મેડિકલ કોલેજોના અનિયંત્રિત અને બેરોકટોક બિલાડીના ટોપની જેમ થતા વધારાને નિયંત્રિત અને મર્યાદિત કરવાના ચોક્કસ ઉદ્દેશ માટેનો હતો, જે શિક્ષણના સર્વોચ્ચ ધોરણની જાળવણીમાં ઘટાડામાં પરિણમતો હતો. તબીબી શિક્ષણનું સર્વોચ્ચ ધોરણ માત્ર ત્યારે જ શક્ય છે જ્યારે કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓ અને સદર રેગ્યુલેશન્સની

જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવે. એવો અનુભવ થયો છે કે જ્યાં સુધી મેડિકલ કોલેજમાં જરૂરી માળખું ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યાં સુધી તબીબી શિક્ષણનું ધોરણ કથળ્યું છે. જ્યાં સુધી કોઇ સંસ્થા વિવિધ વિદ્યાશાખામાં પ્રવેશ મેળવનાર દરેક વિદ્યાર્થીને તાલીમ માટે સંપૂર્ણ અને પૂરતી સુવિધાઓ પૂરી પાડી ન શકે, ત્યાં સુધી તબીબી શિક્ષણ અધૂરું રહેશે અને મેડિકલ કોલેજ અર્ધ–તાલીમબદ્ધ (હાફ–બેક્ડ) તબીબો બહાર પાડશે જે, પરિણામે, સામાન્ય જનતાના આરોગ્ય પર વિપરીત અસર કરશે. આમ, પ્રવેશ ક્ષમતામાં થતા દરેક વધારા માટે, પછી ભલે તે એક વખતનો હોય કે કાયમી, કાઉન્સિલ માળખાગત સુવિધાઓમાં પ્રમાણસરનો વધારો સુનિશ્ચિત કરવા માટે બંધાયેલી છે. મેડિકલ કાઉન્સિલ બેઠકોમાં એક વખતની પ્રવેશ ક્ષમતા માટે પરવાનગી આપવા સારુ કેન્દ્ર સરકારને માત્ર ત્યારે જ ભલામણો કરી શકે જ્યારે તેને ખાતરી થાય કે મેડિકલ કોલેજો દ્વારા રજૂ કરવાની યોજના તમામ જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરે છે. જ્યાં સુધી સદર અધિનિયમ અને સદર રેગ્યુલેશન્સમાં ઠરાવેલી તમામ જરૂરિયાતો માટે જોગવાઇ કરતી આવી યોજના કેન્દ્ર સરકારને રજૂ કરવામાં ન આવે અને મેડિકલ કાઉન્સિલને ખાતરી ન થાય કે યોજના તમામ જરૂરિયાતનું પાલન કરે છે અને તે અસરની ભલામણ ન કરે, માત્ર ત્યાં સુધી કેન્દ્ર સરકાર મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારા માટે પરવાનગી આપવા અંગે વિચારણા કરી શકે નહીં. તે જ રીતે, કેન્દ્ર સરકાર સદર અધિનિયમ અને સદર રેગ્યુલેશન્સના પાલન વિના, મેડિકલ કાઉન્સિલની ભલામણ વિના, મેડિકલ કોલેજો દ્વારા ચલાવવામાં આવતા વિવિધ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે કોઇ

પણ પરવાનગી આપી શકે નહીં. ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે જ્યારે કેન્દ્ર સરકારે મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની વિવિધ મેડિકલ કોલેજોમાં તબીબી અને દંત ચિકિત્સા અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતના વધારા માટે પરવાનગી આપવાની રાજ્ય સરકારની વિનંતીને ફગાવી દીધી ત્યારે તે સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત હતી.

બીજા પ્રશ્ન પર આવતાં, એ વાત નિઃશંકપણે સાચી છે કે હાઇકોર્ટે રીટ પિટિશનોનો નિર્ણય કરતી વખતે નીચેના અવલોકનો કર્યા હતા :

"ખાસ કરીને તબીબી અને દંત ચિકિત્સા માટેની બેઠકો તમામ ભરાઇ ગઇ હતી. જેમ પોતાની પસંદગીના અભ્યાસક્રમો અને કોલેજોમાં ખોટી રીતે પ્રવેશથી વંચિત રાખવામાં આવેલા અરજદારો નિર્દોષ વિદ્યાર્થીઓ છે, તેમ જે વિદ્યાર્થીઓ જુદા જુદા અભ્યાસક્રમોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂક્યા હતા, તેઓ પણ એટલા જ નિર્દોષ હતા. તેઓએ આ દરમિયાન પોતાના પ્રવેશો લઇ લીધા હતા, ફી ચૂકવી દીધી હતી અને મોંઘા સાધનો તથા પુસ્તકો ખરીધા હતા અને ફી ઉપરાંત વિદ્યાર્થી દીઠ આશરે ૧૦,૦૦૦ નો ખર્ચ કર્યો હતો.

આ એક અસાધારણ પરિસ્થિતિ હતી. પેપર–સેટરો અને પરીક્ષકોના હાથે થયેલી ભૂલોને કારણે આ સમસ્યા ઊભી થઇ હતી. કોર્ટને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ શુદ્ધબુદ્ધિથી થયેલી ભૂલો હતી અને કોઇએ તે સ્થિતિ અંગે વિવાદ કર્યો ન હતો. જોકે હકીકત એ રહે છે કે આવૃત્તિ ૩૩ ના

ઓછામાં ઓછા ૩૫૦ વિદ્યાર્થીઓ, કે જેઓ તબીબી અને દંત ચિકિંત્સા અથવા અન્ય અભ્યાસક્રમમા આગળ વધ્યા હોત, તેઓને ખોટા મૂલ્યાંકનના કારણે સહન કરવું પડ્યું હતું અને હજારો વિદ્યાર્થીઓને ખોટા સ્થાન આપવામાં આવ્યા હતા. બીજી તરફ, આ દરમિયાન હજારો વિદ્યાર્થીઓને જુદી જુદી કોલેજોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેથી અમને લાગ્યું હતું કે આ વર્ષ માટે એક વખતના પગલા તરીકે બેઠકો વધારવાની રાજ્ય સરકારની દરખાસ્ત વિચારણા કરવા યોગ્ય હતી. સરકારે અગાઉથી જ મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાનો સંપર્ક કર્યો હતો. તેથી, અમને લાગ્યું હતું કે આ પ્રયાસને આગળ ધપાવવા જેવો હતો. આ ખાસ કરીને સરકારી વકીલોના એ નિવેદનની પૃષ્ઠભૂમિ પર હતું કે સરકારી અને મ્યુનિસિપલ મેડિકલ કોલેજો પાસે આ વધારાની બેઠકોની કાળજી લેવા માટેની તમામ જરૂરી સુવિધાઓ હતી."

હાઇકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનો મેરિટ યાદીમાં સુધારાના કારણે ઊભી થયેલી અસાધારણ અને મુશ્કેલ પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં હતા. આ પ્રકાશમાં જ ઉપરોક્ત અવલોકનને વાંચવાનું અને સમજવાનું છે. એ વાત નિઃશંકપણે સાચી છે કે મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ કે જેઓ કોલેજોમાં અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂક્યા હતા અને પ્રવેશ લેવામાં ઘણો ખર્ચ કરી ચૂક્યા હતા તેઓ સુધારેલી મેરિટ યાદી જારી થવાથી વિસ્થાપિત થવાના હતા. આવી પરિસ્થિતિમાં પોતાના કોઇ વાંક વિના વિસ્થાપિત થનાર આવા વિદ્યાર્થીઓની દુર્દશા પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દાખવી શકાય. જોકે, જ્યાં કાયદાના શાસનનો અમલ

કરાવવાનો જરૂરી હોય ત્યાં કરુણા અને સહાનુભૂતિની કોઇ ભૂમિકા હોતી નથી. હાઇકોર્ટે મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને કોઇ પણ નિર્દેશ જારી કરવાનો યોગ્ય રીતે જ ઇન્કાર કર્યો છે, અન્યથા તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની હકૂમતનો યોગ્ય ઉપયોગ ગણાત નહીં. અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અસાધારણ હકૂમતના ઉપયોગમાં સમાનતા (ઇક્વિટી) નો મેળ બેસાડવો એ એક બાબત છે, અને હાઇકોર્ટ સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર અને મેડિકલ કાઉન્સિલની ભૂમિકા ધારણ કરે તે એક અલગ બાબત છે. કોર્ટ અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પોતાની અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કાયદાની ફરજિયાત જરૂરિયાત જતી કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે નહીં. હાઇકોર્ટ માટે સદર અધિનિયમ હેઠળના સત્તામંડળને કાનૂની જોગવાઇઓની વિરુદ્ધ કાર્ય કરવાનો નિર્દેશ આપવો અનુજ્ઞેય નથી. અનુચ્છેદ ૨૨૬ ની રૂએ હાઇકોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા કાયદાના શાસનનો અમલ કરાવવાની અને રાજ્ય તથા અન્ય કાનૂની સત્તામંડળો કાયદા અનુસાર કાર્ય કરે તે સુનિશ્ચિત કરવાની છે. જોકે, તેનો અર્થ એ નથી કે હાઇકોર્ટ તે સંબંધમાં સત્તાવિહીન છે. તે માત્ર ત્યારે જ તેમ કરી શકે જ્યારે તેને જણાય કે વિવિધ કોલેજોમાં પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવાનો ઇન્કાર કરવામાં કેન્દ્ર સરકારના હુકમમાં કોઇ ગેરકાયદેસરતા હતી. પ્રવેશ ક્ષમતામાં વધારો માત્ર ત્યારે જ અનુજ્ઞેય છે જ્યારે સદર રેગ્યુલેશન્સ અનુસારની યોજના મેડિકલ કોલેજ દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ હેઠળ કેન્દ્ર સરકારને રજૂ કરવામાં આવે અને મેડિકલ કાઉન્સિલને ખાતરી થાય કે યોજના સદર અધિનિયમ અને સદર

રેગ્યુલેશન્સની જરૂરિયાતનું પાલન કરે છે અને ત્યારબાદ મેડિકલ કાઉન્સિલ પ્રવેશ ક્ષમતામાં આવા વધારા માટે ભલામણ કરે. જ્યાં સુધી સદર અધિનિયમની કલમ ૧૦એ હેઠળની જરૂરિયાતોનું પાલન કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કોઇ પરવાનગી આપી શકાય નહીં. જો હાઇકોર્ટ દ્વારા મેડિકલ કોલેજમાં પ્રવેશ ક્ષમતા વધારવા માટે કેન્દ્ર સરકારને કોઇ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે, તો તે કાનૂની જોગવાઇઓની તદ્દન વિરુદ્ધ હશે અને કલમ ૧૦એ ની જોગવાઇઓમાં સુધારો કરવા સમાન ગણાશે. હાઇકોર્ટ માટે સદર અધિનિયમ હેઠળના સત્તામંડળને કાનૂની જોગવાઇઓની વિરુદ્ધ કાર્ય કરવાનો નિર્દેશ આપવો અનુજ્ઞેય નથી. અનુચ્છેદ ૨૨૬ ની રૂએ હાઇકોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા કાયદાના શાસનનો અમલ કરાવવાની અને રાજ્ય તથા અન્ય કાનૂની સત્તામંડળો કાયદા અનુસાર કાર્ય કરે તે સુનિશ્ચિત કરવાની છે.

એ.પી. ક્રિશ્ચિયન મેડિકલ સોસાયટી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ સરકાર, [૧૯૮૬] ૨ એસ.સી.સી. ૬૬૭ માં, નીચે મુજબ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું:

> *"શ્રી વેણુગોપાલ દ્વારા માંગવામાં આવેલા સ્વરૂપનો કોઇ પણ નિર્દેશ યુનિવર્સિટી એક્ટની જોગવાઇઓ અને યુનિવર્સિટીના રેગ્યુલેશન્સના સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘનમાં હશે. અમે અમારા હુકમ દ્વારા યુનિવર્સિટીને જે કાનૂનને તેનું અસ્તિત્વ આભારી છે તે કાનૂન અને યુનિવર્સિટીએ પોતે બનાવેલા રેગ્યુલેશન્સનું ઉલ્લંઘન કરવાનો નિર્દેશ આપી શકીએ નહીં. કાયદાઓનું*

ઉલ્લંઘન કરવાના કોર્ટના નિર્દેશ કરતાં કાયદાના શાસન માટે વધુ વિનાશક બીજા કશાની અમે કલ્પના કરી શકતા નથી."

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિ. રેણુકા સિંગલા અને અન્ય, [૧૯૯૪] ૧ એસ.સી.સી. ૧૭૫ માં, નીચે મુજબ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું:

"હાઇકોર્ટો અથવા સુપ્રિમ કોર્ટ એવા નિર્દેશો જારી કરવામાં ઉદાર બની શકે નહીં કે જે હાર્દરૂપે વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશોના સંબંધમાં સંબંધિત સત્તામંડળોને તેમના પોતાના કાનૂની નિયમો અને રેગ્યુલેશન્સનું ઉલ્લંઘન કરવાનો નિર્દેશ આપવા સમાન હોય. તબીબી શિક્ષણ સહિતના ટેકનિકલ શિક્ષણને પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય શિક્ષણ આપવાની જરૂરિયાતને પહોંચી વળવા માટે માળખા (ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) ની જરૂર હોય છે. માળખું, સાધનસામગ્રી, સ્ટાફને ધ્યાનમાં લઇને, પ્રવેશોની સંખ્યાની મર્યાદા મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા અથવા ડેન્ટલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે. હાઇકોર્ટ 'સહાનુભૂતિના કારણોસર' સંસ્થાની ક્ષમતા અને પ્રવેશની સંખ્યા વચ્ચેના તે સંતુલનને ખોરવી શકે નહીં. હાઇકોર્ટોએ એ હકીકતથી સભાન રહેવું જોઇએ કે આ પ્રક્રિયામાં તેઓ એવા વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણને અસર પહોંચાડી રહ્યા છે કે જેઓ અત્યંત કઠિન સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા બાદ નિર્ધારિત બેઠકો સામે અગાઉથી જ પ્રવેશ મેળવી ચૂક્યા છે. પ્રસ્તુત કિસ્સામાં, 'સહાનુભૂતિના કારણોસર' સામાવાળા ન . ૧ ને પ્રવેશ આપવાનો નિર્દેશ

આપવામાં અને વધારાની બેઠક ઊભી કરવાનો હુકમ જારી કરવામાં હાઇકોર્ટ તરફથી કોઇ વાજબીપણું જણાતું નથી, જે ડેન્ટિસ્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૦એ અને કલમ ૧૦બી(૩) નું ઉલ્લંઘન કરવાના નિર્દેશ સમાન છે."

ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે જ્યારે હાઇકોર્ટે મહારાષ્ટ્ર રાજ્યની જુદી જુદી મેડિકલ કોલેજોમાં વિવિધ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ ક્ષમતામાં એક વખતનો વધારો મંજૂર કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારને નિર્દેશ જારી કરવાથી પોતાની જાતને દૂર રાખી ત્યારે તેણે પોતાની મર્યાદાઓમાં રહીને કાર્ય કર્યું હતું.

અમારો વધુમાં એવો અભિપ્રાય છે કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, રીટ પિટિશનો મંજૂર કરતી વખતે હાઇકોર્ટ વિવિધ આખરી હુકમો અને નિર્દેશો જારી કરવામાં ન્યાયોચિત હતી, સિવાય કે નિર્દેશ નં. એફ (૩), જે યોગ્ય ન હતો અને તેને રદબાતલ કરવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, ચુકાદામાં ઉપરોક્ત ફેરફાર સિવાય, અમે હાઇકોર્ટના ચુકાદાને કાયમ રાખીએ છીએ. પરિણામે, અપીલો નિષ્ફળ જાય છે અને તદનુસાર રદ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઇ હુકમ રહેશે નહીં.

એસ.કે.એસ.

અપીલો રદ કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.